

Ван Чжун,

аспірант,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО РОБОТИ З МУЗИЧНИМИ АНСАМБЛЯМИ

У статті розглядається специфіка підготовки майбутніх вчителів музики до роботи з музичними ансамблями. Визначено соціально-культурну значущість залучення школярів до колективних форм музикування. Розглянуто сутність поняття «робота з музичним ансамблем». Визначено особливості аматорського творчого колективу як відкритого, динамічного феномену, робота з яким характеризується певною непередбачуваністю, що пояснюється добровільною основою участі в його діяльності школярів, мінливістю складу юних музикантів, їхньою різноманітною музичною підготовкою. Схарактеризовано педагогічні умови, забезпечення яких має сприяти успішній підготовці майбутнього вчителя музики до роботи з шкільними музичними ансамблями.

Ключові слова: музичний ансамбль, майбутній учитель музики; педагогічні умови.

Підготовка студентів до роботи з шкільними музичними ансамблями у позакласні часи сьогодні набуває все більшої значущості, виступаючи ефективним шляхом активізації в учнів інтересу до музичного мистецтва. Питання, пов'язані з методикою залучення школярів до участі в музичних ансамблях досить широко розглядаються вченими та методистами. У їх числі – дослідження Н. Білої, Н. Штурман, які розглянули сутність поняття «ансамблеве музикування», визначили головні ознаки утворення ансамблевого колективу, яка «...не зводиться до простої суми сольних виконавських умінь і навичок ансамблістів, хоча і є необхідною передумовою майбутнього ансамблю» [1].

У роботах В. Бриліна, Н. Кьон та інших дослідників акцентується увага на тому, що участь в колективно-творчій діяльності відіграє важливу роль як форма соціалізації школярів, їх духовного збагачення, виховання творчої активності та соціально цінних якостей: відповідальності, комунікативності, здатності до співчуття, взаємної підтримки й порозуміння [2; 3].

Найбільше уваги в літературі приділяється питанням, пов'язаним із організацією учнівських вокальних та вокально-хорових ансамблів, що пояснюється їх відносною розповсюдженістю, «демократичністю» співу, який, на відміну від інструментального музикування, не потребує обов'язкової спеціальної музичної підготовки (А. Козир, Л. Гапон, О. Сапожнік, Чжан Сяо Чун та ін). Важливий внесок у розв'язання проблеми створення аматорських інструментальних ансамблів становить методика, розроблена Карлом Орфом та його послідовниками, в основі якої лежать ідеї навчання гри на спеціально сконструйованих, нескладних для опанування інструментах, та організації дитячих ансамблів на основі так званого «елементарного музикування» і оперування з ним у творчих формах музикування [4]. Практичну цінність також мають праці, присвячені формам і методам прилучення школярів до участі у вокально-

інструментальних ансамблях, розглянуті С. Воскресенським, Т. Ланіною, М. Вовк та ін.

Натомість, підготовка студентів до ансамблевої роботи з різноманітними шкільними самодіяльними колективами до цього часу не ставала предметом спеціального розгляду, що свідчить про актуальність обраної теми статті.

Мета статті – обґрунтування сутності поняття «робота з музичним ансамблем» та педагогічних умов, які забезпечують успішність підготовки студентів до організації учнівських музичних колективів в загальноосвітній школі.

У визначенні сутності цього поняття ми враховували, що звичним та розповсюдженим є усвідомлення виконання фахівцем педагогічних обов'язків як складника педагогічної діяльності. Натомість, існує й інша точка зору, відповідно до якої, незважаючи на певний збіг сутності понять «діяльність» та «робота», між ними існує і низка розбіжностей. Так, У Іфан вважає, що поняття «робота» в теорії і практиці психології праці передбачає матеріальну винагороду, натомість діяльність, зокрема й фахова, не завжди винагороджується матеріально, інколи вона стає предметом самовдосконалення, самореалізації, умотивованості тощо [5, с. 41]. «Той факт, що у процесі роботи реалізуються певні фахові дії, фахові функції, тобто діяльність, – пише авторка, – яка відповідає професії і фахові, свідчить про те, що поняття «робота» значно ширше, ніж поняття «фахова діяльність» [5, с. 42].

Крім того, зауважимо, що робота означає прийняття на себе конкретних зафіксованих зобов'язань не тільки виконувати певні функції, а й досягати обумовлених результатів, закріплених у вигляді контракту, договору між працедавцем і робітником, у той час, як діяльність може носити і відносно «вільний» від цієї вимоги характер. З огляду на зазначене, звернемо увагу на те, що ансамблева робота в цілому передбачає виконання працівником обов'язків з організації й підготовки групи музикантів до концертних виступів. В умовах шкільної дійсності ансамблева робота означає

створення учнівського музично-аматорського колективу, спроможного брати участь в учнівських культурно-масових та розважальних заходах. Отже, фахівець, який приступає до створення музичного ансамблю, бере на себе обов'язок підготувати аматорський колектив до виконавської діяльності. При цьому, він починає роботу в ситуації професійного ризику, неповної визначеності умов її здійснення: адже нестабільними й невідомими для керівника майбутнього колективу в період його організації є склад учнів, які проявлять бажання взяти участь в діяльності музичного ансамблю, їхні природні здібності й попередня музична підготовка, ступень особистої відповідальності і працездатності, нарешті – смакові переваги юних музикантів, які впливають на обрання стильових рамок репертуару тощо.

Аналіз специфіки об'єднання школярів-аматорів для участі в діяльності музичного ансамблю дозволив визначити необхідні умови його перетворення в колектив за рахунок вироблення спільної мети, захоплення учасників процесом і змістом музикування, можливістю особисто-творчої самореалізації. Музичний ансамбль розглядається як відкрита, складна динамічна система, налагодження взаємодії елементів якої потребує застосування спеціального соціально-педагогічного потенціалу, що охоплює всі аспекти впливу на особистісне й виконавське становлення його учасників.

Відтак, під ансамблевою роботою розуміємо особливий аспект фахової діяльності вчителя музики, пов'язаний із організацією музично-творчого колективу школярів-аматорів і його підготовкою до прилюдно-виконавського музикування на засадах володіння ефективними методами формувально-виконавського, соціально-виховного, художньо-творчого спрямування, здатності досягати оптимальних результатів при мінімальній затраті часу й зусиль учасників музичного ансамблю.

Усе це свідчить про важливість забезпечення педагогічних умов, які сприятимуть успішній роботі фахівців з різноманітними ансамблями школярів.

У обґрунтуванні першої умови ми виходимо з того, що головним завданням і прикінцевою метою навчання студентів у педагогічному закладі є оволодіння професією вчителя музики, яка є надзвичайно складною і багатокомпонентною. Як відомо, вчитель музики має бути готовим що виконання функцій лектора-просвітника, виконавця-співака й інструменталіста, в тому числі – як ілюстратора, концертмейстера, викладача співу й хорового диригента, педагога з елементарної теорії музики тощо.

Підготовка до керівництва музичними ансамблями школярів у позакласній роботі вимагає від майбутніх фахівців додаткових зусиль, засвоєння нових знань і формування нового комплексу навичок, що далеко не всіма студентами сприймається позитивно. Отже, завданням педагога є стимуляція в студентів позитивного ставлення до отримання додаткової фахової компетентності: адже добре відомо, що успішність діяльності у значній

мірі залежить від характеру відношення особистості до її сутності: усвідомлення громадської та особистісної значущості, бажання досягти успіху, підвищують внутрішні резерви, стимулюють пізнавальну активність, концентрацію уваги, якість самоконтролю, швидкість засвоєння й запам'ятовування інформації, утворення рухово-виконавських навичок тощо.

Отже, першою педагогічною умовою визначимо забезпечення умотивованого ставлення студентів до оволодіння методикою й практикою ансамблевої роботи зі шкільною молоддю.

У обґрунтуванні другої педагогічної умови ми враховували, що майбутній керівник має володіти специфічним комплексом складних навичок і умінь, природа яких має інтегративний характер та будується на засадах узагальнення знань і навичок, набутих на різних дисциплінах.

Проблема досягнення інтеграції й узагальнення різнорідних інформаційних джерел сьогодні все більше хвилює педагогічну спільноту. Це пов'язано з одного боку, з тим що в сучасному суспільстві інформаційний потік стрімко й невинно зростає, а з іншого боку – реальна дійсність ставить перед фахівцями нові завдання, вирішення яких потребує самостійного переосмислення, збагачення й вдосконалення набутого в навчальній діяльності можливостей, поєднати їх з новітніми досягненнями науки, техніки й музично-творчої практики. Крім того, нагадаємо, що в сучасній освіті значна увага приділяється формуванню у студентів навичок самостійної навчальної діяльності, опанування узагальненими способами навчальної діяльності, здатності до самостійної інтеграції, переносу й гнучкого застосування набутих знань і вмінь на суміжні сфери пізнання.

У цьому руслі розвиваються такі ідеї, як навчання на основі міжпредметних зв'язків, міжпредметної координації (Н. Кьон, У. Демір), інтегративного (Л. Василенко, Г. Побережна, В. Радкіна, Т. Щириця) та консолідаційного (О. Єременко, Тан Цземін) підходів. Всі вони спрямовані на організацію навчального процесу на основі взаємного доповнення, усвідомлення принципової спорідненості певних комплексів знань і навичок, їх узагальнення й формування здатності до гнучкого застосування в різних музично-пізнавальних і творчих ситуаціях.

Інтегративний підхід до мистецької діяльності, за думкою таких науковців, як А. Болгарський, А. Козир, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Смирнова та ін., дозволяє створити умови для утворення цілісних музично-виконавських знань, умінь та навичок. У основі такого припущення лежить уявлення про те, що знання з головних фахових дисциплін взаємопов'язані, тому їх взаємне доповнення забезпечує цілісність процесу підготовки майбутнього фахівця. Отже, доцільною є організація підготовки майбутніх учителів музики до ансамблевої роботи на засадах посилення міжпредметно-інтегративних зв'язків між навчальними дисциплінами. Реалізація таких

міжпредметних зв'язків забезпечує інтеграцію різноманітних знань, проявляючись у різних аспектах фахової підготовки. Так, у сфері методичної підготовки міжпредметні знання складаються із знань, отриманих у процесі засвоєння знань з історії, теорії музики, навчання співу, на хорових заняттях, реалізуючись у формуванні активного та пасивного сприйняття музики, засвоєння практично-музичних навичок – співу, відтворення ритму, гри на інструменті.

Іншим аспектом вирішення зазначеної проблеми є формування у студентів здатності самостійно утворювати зв'язки між набутими знаннями й навичками. Його значущість зумовлена тим, що отримання спеціалізації організатора й керівника музичних ансамблів навчальним планом не передбачено, а можливості спецкурсів, у межах яких формуються ці навички, обмежені в кількості навчальних годин.

Усе зазначене засвідчує необхідність організувати підготовку майбутніх учителів музики до ансамблевої роботи на засадах посилення міжпредметно-інтегративних зв'язків між навчальними дисциплінами.

У обґрунтуванні наступної педагогічної умови – системного втілення змісту фахової підготовки в практику ансамблевого музикування студентів у різноманітних видах власної виконавської та навчально-педагогічної діяльності, ми враховували, що для того, щоб заохотити школярів до ансамблево-музичної діяльності, майбутній керівник має сам оволодіти специфічним комплексом практичних навичок, бути психологічно готовим до виконавсько-ансамблевої діяльності, володіти ефективною методикою розвитку музичних здібностей, формування у вихованців виконавських навичок на засадах мінімальної витрати часу.

Вище вже згадувалася формуально-виховна роль включення студентів у практичні види колективного музикування, в яких вони беруть участь на різних дисциплінах у формі Важливим кроком до майбутньої фахової діяльності є, на наш погляд, також всебічна стимуляція студентської самодіяльності, в ході якої в її учасників активізуються ініціатива, самостійність, творча активність, збагачуються форми творчого спілкування з іншими студентами, посилюється психологічна впевненість у своїх можливостях. Надзвичайно важливу роль відіграє у цьому процесі й включення студентів у виконавсько-концертну, культурно-просвітницьку діяльність (виступи у школах, на просвітницьких площадках міста, в музеях, центрах культури тощо). Оволодіння студентів різними формами ансамблево-виконавської діяльності має сприяти досягненню ними більш високого рівня самореалізації, накопиченню досвіду організаційно-керівної та формуально-репетиційної роботи, актуалізувати здатність інтегрувати й вдосконалювати набуті знання й власний стихійний досвід у цілісну систему фахової компетентності, на якій базується діяльність керівника музичного ансамблю, додати їм впевненості в колективних формах музикування та в

роботі зі шкільними ансамблями. Відтак, постійний зв'язок фахової підготовки та практики ансамблевого музикування студентів у різноманітних видах власної репетиційної, виконавської та навчально-педагогічної діяльності стає незамінним для майбутнього фахівця і слугує запорукою його успішної роботи зі шкільними музичними ансамблями.

У обґрунтуванні наступної педагогічної умови успішної підготовки студентів до ансамблевої роботи ми враховували, що сьогодення відкриває нові можливості для активізації пізнавальної й творчої діяльності в мистецько-освітній галузі та зростання інтересу шкільної молоді до технічних і технологічних інновацій. Важливість цих положень визначають багатьма дослідниками [1; 2; 3]. Сучасні технології застосовуються сьогодні в самих різних напрямках мистецько-освітнього, організаційно-керівного, творчо-виконавського аспектів діяльності. В їх числі – застосування сучасних інформаційно-комунікативних засобів навчання, які уможливають вдосконалення в студентів навичок самоорганізації (створення портфоліо, баз інформаційних даних і посилань на музичні приклади, комплектів аудіо- та відеозаписів задля самостійної навчальної діяльності), застосування інноваційних методик у процесі репетиційної роботи (застосування Інтернету, інтерактивних дощок, нотографічних, інформаційно-звукових приладь, методик медіа-супроводу уроку, спеціальних презентацій з інформацією про діяльність музичних ансамблів, виступи власного колективу).

Важливу роль у налагодженні діяльності творчого колективу має відігравати підготовленість фахівця до креативного менеджменту, як засобу, що сприяє досягненню успішної діяльності аматорського гуртку, популяризації його діяльності та потребує володіння навичками підготовки рекламних матеріалів (об'яв, афіш, буклетів, листівок тощо), здійснення реклами його діяльності через соціальні мережі. Доцільним є і опанування студентів комп'ютерними програмами «Vocal Pitch Monitor», «Band-in-a-Box», нотографічними редакторами типу «Sibelius», «Final» та інші, застосування яких значно полегшує створення обробок й аранжувань, а відтак – і можливість враховувати особливості складу даного колективу, його учасників.

Згадаємо також, що надзвичайно розповсюдженим способом популяризації творчих колективів є подання інформації через соціальні мережі, що стає додатковим, важливим для сучасної молоді, стимулом для участі в ансамблево-колективі. Крім того, переважна частина молодіжних ансамблів в своїй практиці використовуює підсилювальну техніку: мікрофони, пульти, компресори, колонки, монітори і т.д., а також відеоряд, як паралельну ілюстративну презентацію. Ось чому майбутньому керівнику треба мати ясне уявлення про ці технічні можливості.

Виходячи з цих положень, педагогічною умовою успішної підготовки студентів до роботи з музичними ансамблями визначено їхнє оволодіння сучасними інноваційними засобами музично-навчальної та практичної діяльності, інформаційно-комунікативними, аудіально-цифровими, аналоговими, презентаційними й рекламно-організаційними технологіями.

Отже, узагальнення науково-методичних праць та аналіз головних завдань, які мають вирішуватися у процесі підготовки студентів до роботи з музичними ансамблями та врахування особливостей їх прояву в умовах сучасної шкільної дійсності дозволило визначити такі педагогічні умови: забезпечення умотивованого ставлення студентів до оволодіння методикою й практикою ансамблевої

роботи зі шкільною молоддю; організацію процесу підготовки фахівця, компетентного в галузі музично-ансамблевої роботи, на засадах посилення міжпредметно-інтегративних зв'язків між навчальними дисциплінами; системне втілення змісту фахової підготовки в практику ансамблевого музикування студентів у різноманітних видах власної виконавської та навчально-педагогічної діяльності; застосування у процесі підготовки студентів до ансамблевої роботи сучасних інноваційних засобів організації їхньої навчально-творчої та ансамблево-практичної діяльності.

Подальшого обґрунтування потребують методичні засади підготовки студентів до роботи із шкільними музичними ансамблями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біла Н. Л., Штурман Н. О. Ансамблеве музикування: до сутності поняття / Н. Л. Біла, Н. О. Штурман//Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2014.
2. Кьон Н. Г. Функції сольфеджіо у формуванні навичок самостійного музикування студентів музично-педагогічного навчального закладу / Н. Г. Кьон, Т. В. Мажара // Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. Спецвипуск. Мистецька освіта: сучасний стан і перспективи розвитку. – Одеса, 2007. – Ч. 2. – С. 45–51. –№ 2. – С. 40-46.
3. Брылин Б. А. Вокально-инструментальные ансамбли школьников / Б. А. Брылин. – М.: Просвещение, 1990. – 109 с.
4. Леонтьева О. Т. Книга об Корфе / О. Т. Леонтьева. – М.: Композитор, 2010. – 512 с.
5. У Іфан. Методика підготовки майбутніх учителів музики України і Китаю до роботи в умовах полікультурного середовища : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / У Іфан. – К., 2012. – 21 с.

Ван Чжун,
аспірант,

*Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского»,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина*

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ К РАБОТЕ С МУЗЫКАЛЬНЫМИ АНСАМБЛЯМИ

В статье рассматривается специфика подготовки будущих учителей музыки к работе с музыкальными ансамблями. Подчеркивается социально-культурная значимость вовлечения школьников в коллективные формы музицирования. Рассмотрена сущность понятия «работа с ансамблем», охарактеризованы дополнительные функции, которые возникают в деятельности учителя музыки в связи с включением в сферу их деятельности дополнительных обязанностей.

Охарактеризованы особенности любительского творческого коллектива как феномена, обладающего свойствами открытой динамичной системы, которая характеризуется большой изменчивостью и определенной непредсказуемостью, что объясняется добровольной основой участия в его деятельности школьников, изменчивостью состава юных музыкантов, их разноуровневой музыкальной подготовкой.

Обоснованы педагогические условия, создание которых должно способствовать успешной подготовке будущего учителя музыки к работе со школьными ансамблями. Первым условием определено создание положительно-мотивированного отношения студентов к овладению дополнительными компетенциями на основе активизации и объединения разнородных мотивов: социально-гражданских, имиджево-личностных, музыкально-гедонистических и др.

В обосновании второго педагогического условия учитывалась сложная интегративная природа компетентностей, которыми должен владеть будущий руководитель ансамбля, а также роль межпредметных связей и междисциплинарной координации содержания занятий на различных дисциплинах, их роль в формировании у студентов обобщенных способов учебной деятельности. Таким образом, вторым педагогическим условием успешной подготовки будущих учителей музыки к ансамблевой работе определена его организация на основе усиления межпредметно-интегративных связей учебных дисциплин.

Третьим условием определено системное воплощение содержания профессиональной подготовки студентов в практику их ансамблевого музицирования в различных видах собственной исполнительской, учебно-педагогической, развлекательно-студенческой ансамблевой деятельности, что обогатит их опыт,

стимулює рефлексивно-осознанну оцінку реальних проблем і виявлення способів їх рішення в процесі майбутньої роботи з музикальним ансамблем.

В обґрунтуванні четвертого педагогічного умови учителювалося, то сучасні школярі проявляють великий інтерес до технічних і технологічних інновацій, а також наявність інформаційних джерел, навчальних засобів, інноваційних технік і методик, які полегшують вибір і обробку музикального матеріалу, репетиційну і концертну діяльність, популяризацію творчості музикального колективу. Все це визначило значимість володіння студентами новими технологіями, в тому числі – і основами креативного менеджменту.

Дальшої всебічної розробки потребує методика підготовки студентів до роботи з шкільними музикальними ансамблями.

Ключові слова: музикальний ансамбль, майбутній учитель музики; педагогічні умови.

Wan Zhung,

Postgraduate,

*State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,
26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine*

PEDAGOGICAL CONDITIONS FACILITATING STUDENTS' PREPARATION FOR THE WORK WITH MUSICAL ENSEMBLIES

The article is devoted to the specificity of the future Music teachers' preparation for the work with musical ensembles. The socio-cultural significance of involving schoolchildren into collective forms of music making is emphasized. The essence of the concept «work with the ensemble» is considered, additional functions that arise in the activity of the Music teacher connected with the involvement of additional responsibilities in their scope of activities are described.

Some peculiarities of the amateur creative collective as a phenomenon possessing the properties of an open dynamic system which is characterized by great variability and certain unpredictability are specified, which is explained by the voluntary basis of participation in its activity by schoolchildren, the variability of the composition of young musicians, and their various levels of musical training.

Pedagogical conditions are substantiated, the creation of which should contribute into the successful preparation of the future Music teacher for work with school ensembles. The first condition is the creation of students' positive-motivated attitude to mastering additional competencies on the basis of activating and combining dissimilar motives: socio-civil, image- and personal-oriented, musical-hedonistic, etc.

While substantiating the second pedagogical condition, the complex integrative nature of competences which the future head of the ensemble should possess, as well as the role of interdisciplinary connections and interdisciplinary coordination of the content of classes at different disciplines, their role in the formation of students' generalized methods of learning, was taken into account. Thus, the second pedagogical condition for the successful preparation of future Music teachers for ensemble work is its organization based on the strengthening of interdisciplinary and integrative ties of academic disciplines.

The third condition is the systemic embodiment of the content of students' professional practical training in their ensemble playing in various kinds of their own performing, educational, pedagogical, entertaining and student-centred ensemble activities, which is likely to enrich their experience, to stimulate a reflexively conscious assessment of real problems and to identify the ways to solve them in the future work with a musical ensemble.

While grounding the fourth pedagogical condition it was taken into consideration that modern schoolchildren show great interest in technical and technological innovations, as well as availability of information sources, teaching aids, innovative techniques and techniques that facilitate the selection and processing of musical material, rehearsal and concert activity, popularization of the creative work of a musical collective. All this determined the importance of students' possession of new technologies, including the basics of creative management.

The methodology aimed at preparing students for the work with school music ensembles requires further comprehensive development.

Key words: musical ensemble, future Music teacher; pedagogical conditions.

Подано до редакції: 1.05.2017 р.

Рекомендовано до друку: 16.05.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор Е. Е. Карпова